

שע"י המכון התורני ירושלים

שביעי של פסח - תשפ"ג | גליון 16 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

"יונתי בחגוי הסלע" - מצבם של בני ישראל לפני קריעת ים סוף - הגר"ש ברעוודה זצ"ל

'ומראך נאוה', פירוש שכבר נאוה אתה מן המראה שראיתי כבר, היינו שהלכת אחרי במדבר בלי מזון (מכילתא בא"ב ל"ט). כמו"ש (ירמי' ב') "זכרתי לך חסד כו' לכתך אחרי במדבר" כו'. (עוד פירוש) 'השמיעני את קולך', וזהו שאדע כי לבבך לקיים את התורה. והראיני קאי על מעשים טובים. כי אצל תורה שייך שמיעה. ואצל מעשים ראייה.

לפי דברי הגר"א, הלכו ישראל אל חיל במדרגות האמונה בפועל, בקול ובמעשה, כמה פעמים, עד שנדרשו לקפוץ לים סוף טרם נקרע. בקול, כשצעקו לה' מן העבודה. במעשה, כשעשו תשובה במעשה, בדם פסח ודם מילה. בקול, כשאמרו את ההלל בליל פסח, בשעת מכת בכורות. במעשה, כשיצאו ממצרים ולא עשו להם צידה. במעשה, כשחזרו לפי החירות בלי פחד, לקיים ציווי השי"ת. ובקול, כשצעקו לה' כשפרעה הקריב, ואז דרש השי"ת מישראל, 'הראיני את מראיך', פי' הראיני עוד נסיון, עוד מעשה של אמונה בפועל ובטחון השלם, ואדע כי לבבך לקיים את מצוות התורה במסירות נפש תמיד. "דבר אל בני ישראל ויסעו לתוך הים", בבטחון גמור, כדי לקיים ציווי ה'. ואח"כ אמר הקב"ה 'השמיעני את קולך', בשירה, כמו ששמעתי את קולך בצעקה. ואדע כי בלבבך לעסוק בתורה - הקול קול יעקב - בכל המצבים במשך כל הדורות. כי קולך ערב, כי מכבר שמעתי ממך בקול, אמונה בפועל, בהלל ששרתם בליל מכת בכורות, אשר מסביב היתה קול צעקה גדולה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת (שמות יב, ט), ומ"מ התאמצתם להתגבר על קול צעקת מצרים ופתחתם את פיכם להשמיע קול הלל ושבח לד' אלקיים המושיעכם. ומראך נאוה, פי' מכבר ראיתי בך מעשה אמונה בפועל, שיצאתם ממצרים והלכתם אחרי במדבר בלי להכין מזון, פעולה גדולה מאד כבטחון השלם.

ומה שפירש הגר"א את הכתוב "השמיעני את קולך", "בשירה, כמו ששמעתי את קולך בצעקה", הוא ענין גדול מאד בדרכי האמונה בפועל - הבטחון השלם. כי האדם הנמצא בצרה רח"ל, כשפונה לקב"ה בתפלה ותחנונים, אע"פ שעושה מעשה אמונה, מ"מ אין כאן ראייה ברורה על שלמות בטחונו בו ית"ש. כי מה לא יעשה האדם כשהוא נלחץ מאד על ידי צרה רח"ל, כדי להושע ממנה. ובפרט אם הוא כבר השתמש בכל דרכי ההשתדלות ולא הצליח, ואז, בלית ברירה, פותח את

כתוב בשיר השירים (ב, ד): "יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאוה".

ופירש הגר"א, 'יונתי בחגוי הסלע', כשבאו אצל הים אז ישראל היו דומין ליונה הבורחת מן הנץ שרודפה, וברחה לנקיקי הסלע, ובא נחש לקראתה. ואז היא בצרה גדולה. כך היו ישראל אצל הים, כמו שכתוב במדרש (שהש"ר שם). והיינו, שהיו מצרים רודפים אחריהם, והלכו לים, והמו גלי ים לקראתם (זוהר בשלח מ"ז). והיו רצין לימין, ובאו חיות רעות נגדם. ופנו לשמאל, ובאו נחשים ועקרבים נגדם. והיו דומין ממש לאותה יונה אשר היא מחבאת עצמה מפני הנץ בחגוי הסלע ובא הנחש לקראתה.

'בסתר המדרגה', שנשאו עיניהם למעלה וראו שבא רהב שר של מצרים עם שש מאות אלף רבוא מלאכים להלחם עם ישראל, כמו שכתוב בזוהר (עיי' זוהר בשלח נא). והיו צריכים להסתיר את עצמם גם מלמעלה, וזהו 'בסתר המדרגה', ולא היה להם מקום להסתיר.

ואז אמר הקב"ה 'הראיני את מראיך', פירוש, הראיני עוד נסיון, כמו שראיתי כבר ממך. והיינו (שמות יד, טו) "דבר אל בני ישראל ויסעו לתוך הים", כמו שראיתי שאמרת (שם יד, טז) "וישובו לפני פי החירות", והם עשו כן. ולא שאלו איך נעבור לשוב לרודפינו (שמות רבא פכ"א). ומיד קפץ נחשון לתוך הים (סוטה לז, א), וכל ישראל אחריו, עד שבאו מים עד פיהם (מכילתא בשלח יד, כב) ואז אמרו "הושיעני וכו' כי באו מים עד נפש" (תהלים סט). ואמר הקב"ה למשה "הרם מטך על הים ובקעהו" (שמות יד, טז).

ואחר כך אמר הקב"ה 'השמיעני את קולך' בשירה כמו ששמעתי את קולך בצעקה כמו שכתוב (שם יד, י) "ויצעקו בני ישראל אל ה'". וזהו (שם טו, ב) "עזי וזמרת יי'", פירוש, כי מתחילה הוא 'עזי' בעת צרה, שאתפלל אליו להושיעני. ואחר כך אחר הישועה הוא 'זמרת יי'', כלומר אזמר לו בתשבחות. ואמר 'את מראיך', 'את קולך'. שגם במצרים כתיב (שמות ב, כד) "וישמע אלקים את צעקתם" [הוא בחינת 'קולך', כשצעקו אליו יתב' מן העבודה]. וכתיב (שם ב, כה) "וירא אלקים את בני ישראל" [הוא בחינת 'מראיך', כשעשו ישראל תשובה במעשה, כמו"ש הגר"א שם בפסוק ט, ע"ש].

'כי קולך ערב' פירוש שקולך כבר ערב לי מן השירה ששרו כליל פסח (מדרש תהלים א, שמ"ר פ"ח י, והן קורין את ההלל). כמו"ש "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (רש"י ל, כט - ע"ש בפירש"י).

הרם את מטך ונטה את ידך על הים בימי רבינו הגר"א נמצאה אבן קטנה בבית נכות (מוזאון) ברוסיה, שייחסו לה סגולות יוצאות מן הכלל, בלא לדעת את טיבה. טובי החוקרים ברוסיה נלאו למצוא את פתרונה של האבן, ושיגרוה לחכמי הטבע באשכנז כדי שהללו ינסו להבין את מהות של האבן. אך גם חכמי אשכנז לא מצאו את פתרונה של האבן ועמדו להחזירה לרוסיה. קודם החזרת האבן, יעץ להם מנדלסון שר"י לפנות לגר"א, אשר נודע שמו לתהילה כבקי בכל חכמות הטבע. ואכן הגר"א גילה להם כי אבן זו סנפירונן היא שטבעה לחלק את המים למרכיבי השונים מבחינה כימית. כאשר נודעו דברי הגר"א למנדלסון, הוא ביקש להפגין את דעותיו הכוזבות להכחיש את נס קריעת ים-סוף, בטענה כי מטוה של משה סנפירונן היה כדברי חז"ל, והיא שבקעה את הים באופן טבעי ולא באופן ניסי. כאשר נודעו דבריו להגר"א שיגר לו לאמר: אפיקורוס שכמותך, בתורה הקדושה נאמר "הרם את מטך" - הרם היינו סלקוהו ממך, כמו שנאמר בפרשת קרח "הרומו מתוך העדה" שמשמעו היבדלו. ונטה את ידך" - ולא את המטה - "על הים ובקעהו הרי שפירשה התורה להדיא, שאת נס קריעת ים סוף עשה משה רבינו עם ידיהו ולא עם מטה! (קובץ ישורון, ילקוט שמעונות מרבינו הגר"א)

* "ויבאו בני ישראל". הרי"ם זצ"ל אמת שלכן נזכר כמה פעמים 'בניו' בענין קריעת ים סוף בתפלה, "המעביר בניו", "וראו בניו", לומר שההצלה היתה מצד שהם בניו, ולא מצד זכות מעשיהם, כי לכמה דעות בקריעת ים סוף היה קטרוג "הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז". (שפת אמת)

פיו בתפלה אליו ית"ש, בודאי אין כאן הוכחה גמורה על שלמות בטחונו בו ית"ש. אמנם לאחר שיצא מצרה לרוחה, ורגשי הצער והפחד כבר נשכחו מלבו, שבת צר וצורר, אין מציק ואין לוחץ ואין מכריח כלל, אם אז יקום האדם ויפתח את פיו בשבח והודאה והלל לאביו שבשמים ית"ש העוזר והמגן והמושיע, וישמח להודות לו

שירת הים לחיזוק ההכרה ביסודות האמונה

איתא בגמרא מגילה (ג, ב): ואמר רבי יוחנן, מאי דכתיב "ולא קרב זה אל זה כל הלילה", בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה. וכתב על זה מרן הגר"א קוטלר זצ"ל ב"משנת רבי אהרן" (ח"א): "והגדר דמעשי ידי טובעין ביים, דהקב"ה מצטער כביכול באבדן רשעים שהם גם כן מעשי ידיו, וזה ממדת החסד, ואינו רוצה בשבח ושירה".

והקשה שם: "כתוב "אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות טו, א), ולכאורה הרי זהו סתירה למדרש הנ"ל".

ותירץ: "אלא שבשירה והלל על הנס ישנם ב' ענינים, ענין הכרת הטוב וההודאה עליו, ומזה יוצא ממילא התקרבות להש"ת בדבקות, כפי שהשירה מסוגלת לעורר את הנפש. ועוד בזה ענין, להכיר יותר את השגחתו יתברך ורוממותו, ויכולת הבורא הבלתי מוגבלת, וכי כל עניני הטבע קבועים ממנו והוא משנה אותם כרצונו, וכי כל מה שקורה בתבל אינו בדרך מקרה, ח"ו, אך פועל אדם ישולם לו והכל במשפט צדק, והשירה באה גם לתכלית זו, כי אף מה שהאדם רואה בעיניו, מהצורך לבאר לעצמו מה שהוא רואה ולקבוע בהכרתו, "וירא ישראל" וגו', "וייראו העם את ה'" וגו', "ויאמינו בה'" וגו' ואחר זה - "אז ישיר", כי השירה קובעת בהכרה יותר. [ובשירה תועלת גדולה לענין הזכירה, "כתבו לכם את השירה הזאת" (דברים לא, יט), ולפי פשוטו קאי על שירת האזינו, וכן מפורש בשו"ת "שאגת אריה" סי' ל"ה, ונאמר: "כי לא תשכח מפי זרעו", דבשירה בהתרגשות הנפש מונח ה"לא תשכח"].

ועד כמה יגדל החיוב הזה, מוכח מהא דאמרו חז"ל (סנהדרין צד, א) ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג, אמרה מדת הדין לפני הקב"ה, רבונו של עולם ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הניסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח, לכך נסתתם וכו'. ואפשר שטעם הדבר הוא מפני שחסרה הפעולה לתועלת רוחנית שצריכה לבוא על ידי הנס, והיא תביעה גדולה".

ובהמשך כתב: "וזהו ההבדל בין שירת המלאכים, שלא רצה בה הקב"ה אז, לבין שירת משה ובני ישראל. דלגבי המלאכים, דנקראים 'עומדים', שאינם צריכים בשירתם להשיג השגות חדשות באמונה, או לבטל דעות כוזבות והשקפות מגושמות הבאות מעולם הגשמי,

ית"ש ויגל לפאר ולרומם ולפרסם כי רק כוחו וגבורתו ית"ש עשתה זאת, ולא יד אדם וחכמת אנוש, ויארץ בזה ולא יקצר - הוא הגבר אשר לבו שלם עם ה' אלקיו, הוא המאמין בפועל, בעל הבטחון השלם. עליו אמר הכתוב (תהלים לג) "כי בו ישמח לבנו, כי בשם קדשו בטחנו".

(על פי הגדת 'ליל שימורים' מהגר"ש ברעוודה)

והשירה היא רק הלל ושבח ורוממות לבורא, שזהו תכליתם, על זה אמר להם הקב"ה מעשי ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה, ולא רצה באותו שבח. אך בשירת בני אדם הלא יש גם הענין הנוסף, חיזוק והעמקת ההכרה באמונה והשגחה, ולקבוע את זה בנפש, גם לזכור לדורות, ועל זה אין טענה כלל באבדן רשעים, כי זו התכלית הנרצית מכל הענין, ובודאי מוכרח החיוב לומר שירה על הנס, ולזה אמרו שירה - אז ישיר, שהוא תחילה וראש לכל השירות ויסוד גדול לאמונה".

וכתב עוד שם: "כי הלא אילולא פרעה ומצרים לא היו כל האותות והמופתים והגילויים, נמצא שגם הרשעים משתתפים בקידוש השם. וזוהי באמת התכלית גם עבור הרשעים וכו', וזהו הטוב בעבורם. וממילא לא שייך למנוע שירה בגלל מעשי ידי טובעין ביים, כי הלא העונש הוא למען רבות מופתי וחיזוק ההכרה, והשירה הכרחית לזה, והאיך ימנעו זה, והרי זו התכלית והטובה גם לנטבעים שגם על ידם נתקדש שם שמים".

ובהמשך כתב: "הרי נתבאר שמצד מעשי ידי טובעין ביים אין לעכב את השירה שבני אדם אומרים, כי זהו תכלית הנס וגם לטובתם של הנטבעים עצמם. ובילקוט פרשת בשלח (רמז רנ"ד) והוא מהמכילתא, "ויסע משה את ישראל", אמר רבי סימון לא כל שרוצה לומר שירה אומר שירה, אלא כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה בידוע שמחלין לו על כל עוונותיו ונעשה בריה חדשה, ישראל כשנעשה להם נס ואמרו שירה נמחלו להן עוונותיהן שנאמר "ויסע משה את ישראל", שהסיען מעוונותיהן, ע"כ. אם כן לא שייך לבטל התכלית הגדול הזה בשביל פורענות של רשעים".

והנה באמת מעלת אמירת שירת הים, אינה מיוחדת דוקא לעוברי הים. כמבואר במדרש תהלים י"ח: "כל האומר שירת הים בשמחה גדולה ובנעימה מוחלים לו על כל עונותיו".

ועיין "משנה ברורה" סימן נא (ס"ק י), בשם הזוהר, וז"ל: "ויאמר שירת הים בשמחה וידמה בדעתו כאלו באותו היום עבר ביים, והאומר בשמחה מוחלין לו עונותיו".

וכפי מה שנתבאר, מי שעושה כן, ומדמה בדעתו כאלו עכשיו עבר את הים וראה לפניו כל ניסי קריעת ים סוף, ואומר שירת הים בשמחה, בודאי ששירה כזו תשפיע להשיב אל הלב את הידיעה שאין עוד מלבדו, ויתחזק בהכרה ביסודות האמונה.

(מובא בספר "אורות החג")

יצטרך למכור את חמצו לנכרי. רבי רפאל היה רגיל למכור את חמצו, מדי שנה בשנה לאחד הכפריים. הלך הכומר לאותו כפרי, והבטיח לו סכום כסף גדול ובלבד שלא יקנה אצלו את החמץ. גם את הכפריים הוא הזהיר, לבל יהינו לקנות את חמצו של רבי רפאל. הגיע ערב פסח. רבי רפאל מחכה לבואו של הגוי. רוצה הוא לשוב לביתו ולהתכונן לחג המצות. ואולם הגוי לא הופיע. הגיעה שעת "איסור חמץ" ורבי רפאל בראותו

בלבו והוא החל מתאנה לרבי רפאל. הכומר דרש שהכפריים יחרימו את ביתו ולא יוסיפו להכנס אליו. הכפריים, שהטיפה המרה משכה אותם כחבלי קסם, לא שעו לדרשותיו. ניסה הכומר את מזלו אצל הפריץ וביקש שיטול בחזרה את רשיון החכירה, אולם, גם הפריץ סירב לשמוע לו.

כשראה הכומר, שמזימתו נתקלת בקשיים מרובים, הגה מחשבת זדון חדשה: הפסח קרב ורבי רפאל

הנסיין הגדול של החמץ שעבר עליו הפסח

באחת העיירות שבסביבת פרנציב שבפולין, היה גר יהודי ושמו רבי רפאל דובז'נסקי. עובד אלוקיו באמונה היה האיש. הוא חקר מאת הפריץ את בית השכר ופרנסתו היתה ברווח. אך דאגה אחת כרסמה בלבו: בניים לא היו לו.

שנים חלפו עליו בכפרו ולא נשתנה סדר עולמו. והנה הופיע בכפר כומר ששנאת ישראל עמוקה פעפעה

בכח שביעי של פסח להמשיך את האמונה לכל השנה - "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת", כי איתא במדרש, ז' של פסח במקום שבת... ובימי הפסח נגמר ענין יציאת מצרים בסיוע מצות המצה שכל הימים ימי מלחמה הם, אמנם יום הז' נגמר הפעולה בלבנות בני ישראל להיות בני חורין ממש מגלות מצרים ונקרא עצרת. וכ"כ בזה"ק כי הז' ימים אכילת מצה מועילים על כל השנה שיהיה דבוק האמונה בלי פעולת המצה עוד. והנה מצה נקרא מיכלא דמהימנותא, ואיתא ביום הז' "וייראו העם" כו' "ויאמינו", אף דגם מקודם כתיב "ויאמן העם וישמעו כי פקד" כו', אך החילוק הוא שמקודם היה האמונה תלוי בדבר מיוחד כי פקד וכי ראה כו' אבל עכשיו כתיב "ויאמינו בה" ממש בלי פעולת סיבה ודבר מיוחד"

(שפת אמת, פסח תרל"ח)

*

בכח יום שביעי של פסח להתנתק לגמרי מהרע - "... וגם בענין היציאה הרוחנית ממ"ט שערי טומאה בכל שנה ושנה יתכן שזהו על דרך זה, כלומר, דליל הסדר ויו"ט ראשון של פסח הוא יסוד היציאה ותחילת ההתנתקות מטומאת מצרים, אך הסיום והניתוק הסופי והמוחלט מהרע הוא בכח הארת "שביעי של פסח", ועד יום זה עדיין יש חשש שיחזור האדם לסורו רחמ"ל, ובכח יום זה יכולין להתנתק מהרע לגמרי שלא ישוב לכסלו ח"ו".

(קונטרס, עמ' פח)

*

פרנסה וזיווג כקריעת ים סוף - "הנה איתא בקדמונים ז"ל דעיקר קריעת ים סוף היה בזכות מידתו של יוסף, וזה נרמז בדברי חז"ל "הים ראה וינס, מה ראה ארונו של יוסף ראה"... ועוד איתא בחז"ל "הים ראה וינס בזכות וינס ויצא החוצה", דהיינו, בזכות מידת הקדושה של יוסף הצדיק 'מידת היסוד'...".

ולכן שביעי של פסח מסוגל לפעול בענין פרנסה וזיווג - "ויעיין עוד בגמ' פסחים קיח. "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף", ובגמ' סוטה (ב, א) "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף"... ואולי זהו ג"כ הביאור במה שמובא בשם קדמונים ז"ל דיום ז' של פסח מסוגל לפעול בו ישועה בב' ענינים הנ"ל שנאמר עליהם שהם קשין כקריעת ים סוף עכ"ד, ויתכן דזהו משום שביום זה אנו מתקנים ענין מדתו של יוסף".

(שם)

*

חביבות אכילת מצה אצל הגר"א - "היה מחבב מאד מצות אכילת מצה כל שבעה, וביו"ט אחרון היה אוכל סעודה שלישיית אף על פי שלא היה אוכל שלש סעודות בשאר יו"ט מפני חביבות מצות אכילת מצה שזמנו הולך לו".

(רוח אליהו עמ' סז, הובא בספר ליקוטי הגר"א מוילנא)

*

הרגשת "קשה עלי פרידתכם" ביום זה - "והנה איתא בשם הזוה"ק (פר' בא, כ) דבני ישראל לא רצו ללכת מתוך ים סוף, מפני התגלות השכינה שראו שם, וכדברי חז"ל הנ"ל דאפילו שפחה ראתה על הים מה שלא ראה הנביא יחזקאל...".

ואכן כיון דגם לדורות בכל שנה ושנה זוכין ביום שביעי של פסח לבחינה של "וראו בניו את גבורתו" וכנ"ל, לכן בכל שנה בסיום החג הזה יש הרגשה קשה של "קשה עלי פרידתכם", כעין מה שלא רצו בני ישראל לצאת מתוך ים סוף".

(קונטרס, עמ' צו)

כוונת תפילת ערבית בשביעי של פסח - בליל שביעי של פסח יכין אדם עצמו לומר ברכת "אמת ואמונה" בהודאה גדולה ובשמחה גדולה ועצומה במחשבתו, שעיקר הנס בלילה הזה היה, שנבקעו מימות שבכל העולם עם מי הים, ועברו בני ישראל בתוך הים ביבשה, והמצרים נטבעו בים.

והתעוררות נסים ונפלאות אלו בעולמות העליונים בכל שנה ושנה בלילה הזה, ובהזכיר האדם למטה נסים ונפלאות אלו בלילה הזה בכונה ושמה שמחה עצומה בלבו ובמחשבתו באלקותו יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד, מתעורר בזה גדלותו ורוממותו של הבורא יתברך שמו ויתעלה בכל העולמות.

וביחוד תיבות "המעביר בניו בין גזרי ים סוף וכו' וראו בניו גבורתו" וכו' יאמר בהתלהבות גדול יותר ויותר ובהודאה עצומה במחשבתו עד חתימת הברכה "ברוך אתה ה' גאל ישראל".

(יסוד ושורש העבודה ט, ט)

*

סדר הלילה וכוונת תפילת שחרית - "וראיתי בספרים שמנהג חסידים הראשונים שהיו נעורים כל הלילה הזה לספר הנסים והנפלאות של בוראנו יתברך שמו יתעלה שעשה בלילה הזה לישראל עם קדושו, הנמצאים במדרשים ובספרים, גם במאמרי הזהר הקדוש ובמזמורי תהלים המדברים מענין יציאת מצרים וקריעת ים סוף, וקוראין פרשת בשלח עד אחר כל השירה - אשרי להם ואשרי חלקם.

ולמחר... יתפלל תפילת שחרית בכוונה עצומה, וביחוד שירת הים שהיתה בעצם היום הזה, ראוי לומר בהודאה עצומה במחשבתו להבורא יתברך שמו ויתעלה יותר ויותר... ובודאי עושה בזה נחת רוח גדול לבוראנו יתברך שמו ויתעלה".

(יסוד ושורש העבודה שם)

*

ראשון ושביעי של פסח חשובים כרגל אחד - "ענין שביתת שביעי של פסח כשביתת יום הראשון, ושניהם כרגל אחד הם חשובים... משא"כ בשמיני עצרת שהוא חג בפני עצמו".

(חינוך מצוה ש')

*

קריעת ים סוף הוא גמר יציאת מצרים - "ולכל המורא הגדול וכו' זו קריעת ים סוף, ועד העת ההיא היתה אימת רשות מצרים על ישראל... ובנס קריעת ים סוף נחשב כאילו ביום ההוא יצאו ממצרים".

(ספרי, פרשת וזאת הברכה עה"פ ולכל המורא הגדול)

*

"ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים" - במיתת המצרים המסתוללים במ לשעבדם נשארו בני חורין, כי עד מותם היו ישראל כעבדים בורחים" (ספורנו, שמות יד, א)

*

יסוד שביעי של פסח הוא אמונה - "וי"ל עוד בענין אמונתך בלילות, שהוא לשון רבים, שמרומז בזה על ב' הלילות בשנה שיסודם ושורשם הוא אמונה, ליל שימורים וליל שביעי של פסח. שבכל הימים טובים עיקר הגילוי של היו"ט הוא ביום, ואילו בב' לילות אלו עיקר הגילויים והנסים היו בלילה...".

ורק בלילה השני ליל שביעי של פסח לאחר הגילוי של קריעת ים סוף הגיעו ישראל לתכלית השלימות של האמונה".

(נתיבות שלום עמ' רפד)

*

שנינו באבות (ה, א): עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים, עשר מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים ועשרה על הים, עשר נסיונות נסו אבותינו את המקום ברוך הוא במדבר, שנאמר (במדבר יד) "וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי".

וכך מנה אותם שם רבי עובדיה מברטנורא: **אחד**, "ויבקעו המים". **שני**, שנעשה הים כמין אוהל ונכנסו ישראל לתוכו, דכתיב (חבקוק א) "נקבת במטיו ראש פרזיו". **שלישי**, שנעשה קרקעית הים יבש בלא חומר וטיט, דכתיב (שמות יד) "ובני ישראל הלכו ביבשה". **רביעי**, שקרקעית הים שדרכו בו המצריים שהיו רודפים אחרי ישראל נתחלחלח ונעשה חומר וטיט, דכתיב (חבקוק א) "חומר מים רבים". **חמישי**, שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו חתיכה אחת אלא חתיכות קטנות, כעין לבינים ואבני הבנין מסודרים זה אצל זה, כדכתיב (תהלים טד) "אתה פוררת בעזך ים", שנעשה כעין פירוורים. **שישי**, שנתקשו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים, כדכתיב (שם) "שברת ראשי תנינים על המים", והמצריים נקראו 'תנינים'. **שביעי**, שנגזר הים לשנים עשר גזרים כדי שיעברו כל שבט ושבט בדרך אחד לבדו, והיינו דכתיב (שם קלו) "לגוזר ים סוף לגזרים". **שמיני**, שקפאו המים כספיר ושוהם וזכוכית, כדי שיראו השבטים אלו את אלו, שעמוד האש היה מאיר להם, וזהו שנאמר (שם יח) "חשכת מים עבי שחקים", כלומר קבוץ המים היה כעבי שחקים כעצם השמים לטוהר. **תשיעי**, שהיו יוצאים ממנו מים מתוקים שהיו שותים אותם, וזהו שנאמר "נוזלים". **עשירי**, שלאחר ששתו מהם מה שרצו, הנותרים

המשך מסוף עמוד 2

שהצליחה מזימתו של הכומר, פתח את חנותו לרווחה וקרא בפולנית: להוי ידוע לכם, שהנני מפקיר את כל חמצי והרוצה לבוא ולקחתו - הרשות בידו. כשסיים את הכרזתו, ארז את תרמילו ויצא לעבר ביתו. בשבעת ימי החג שרוי היה בשמחה יתירה, בטוח היה שמן השמים מנסים אותו. לאשתו הצדקנית לא גילה דבר מכל אשר אירע, כדי שלא לצערה.

לאחר הפסח רתם רבי רפאל את עגלתו והוא ואשתו נסעו לכוון הכפר. בדרך ראו את אחד הכפריים ועצרוהו. רבי רפאל היה שרוי ברוח טובה ויפנה אל הכפרי בשאלה: נו, איך עבר עליכם חג הפסח? האם הרוייתם את צמאונכם בשנה זו שלא כשבשנים הקודמות?

לתדהמת רבי רפאל ענה הכפרי: לא! שני כלבים

מהם היו נקפאים ונעשים ערימות, דכתיב (שמות טו) "נערמו מים נצבו כמו נד נוזלים" [ולשון המאירי: "שאותם המים הנוזלים המתוקים אחר שהיו שותים מהם די ספוקם היו חוזרים ונקפאים לשעתם עד שלא ירדו לארץ והוא אומר נצבו כמו נד נוזלים"].

*

כתב רבינו בחיי: "קבלו רז"ל (אבות ה, ג) כי עשרה נסים נעשו על הים וכולם למדין מן הפרשה הזאת.

האחד, הבקעו המים כפשט הכתוב: "ויבקעו המים".

השני, כי אחר שנבקעו נעשו כמין קובה כדמות גג מתוח ופרוס מלמעלה, והמים מימין ומשמאל ומלמעלה, והדרך באמצע הוא שכתוב: "והמים ומשמאלם", בא חבקוק ופירש שהיה הדרך באמצע כמין נקב, שנאמר: (חבקוק ג, יד) "נקבת במטיו ראש פרזיו".

השלישי, שלא נשאר הקרקע כקרקע שאר נהרות שיש בהם טיט, אלא שנתקשה קרקע הים כקרקע יבשה הוא שכתוב: "הלכו ביבשה".

הרביעי, שהיה דרך המצריים לח כמו טיט, הוא שכתוב: "טבעו בים סוף", ומלת טביעה מורה על טיט ממה שכתוב: (תהלים טו, א) "טבעתי ביון מצולה", וכתוב: (ירמיהו לח, י) "ויטבע ירמיהו בטיט", והנה פורענות זו נס גדול לישראל, ולכן הוא נחשב בכלל עשרה נסים שנעשו להם, בא הנביא ופירש: (חבקוק ג, טו) "חמר מים רבים".

החמישי, שנקפאו המים הוא שכתוב: "קפאו תהומות", והוא מלשון: (איוב י, י) "וכגבינה תקפיאני", ונתקשו כאבנים, שנאמר: "ירדו במצולות כמו אבן", כלומר במצולות שהיו

כמו אבן שהראשים משתברים עליהם, בא דוד ופירש: (תהלים עד, יז) "שברת ראשי תנינים על המים".

השישי, שלא נקפאו חתיכה אחת אלא חתיכות רבות, כענין אבנים רבות שהיו מסודרות קצתם על קצתם הוא שכתוב: "נצבו כמו נד" שהוא לשון קבוץ כעין תל או גדיש שהעמרים מסודרים זה על גב זה, כן היו מי הים מקובצים חתיכות אלו על אלו כמין פרורין, בא דוד ופירש (תהלים עד, יג) "אתה פוררת בעזך ים".

השביעי, נעשו י"ב גזרין לי"ב שבטים, ויש בזה רמז בשירה הוא שכתוב: "זה אלי ואנוהו" מנין ז"ה יאמר הכתוב: "עזי וזמרת יה" במצרים "ויהי לי לישועה" על הים, שבו עשה לי דרכים כמנין "זה" אלי ואנוהו, וכן אמר דוד: (תהלים קלו, י) "לגוזר ים סוף לגזרים". **השמיני**, שנקפאו כזכוכית והיו הגזרים ההם לבנים בהירים כשוהם כדי שיהיו רואים אלו לאלו בעברם זהו שכתוב: "קפאו תהומות בלב ים", שהוא כולל משמעות אחד מלשון: (זכריה יד, י) "קרות וקפאון", שהוא ענין אורה ודבר המזהיר, בא דוד המע"ה ופירש: (שמואל ב, כב, יב) "חשרת מים עבי שחקים", באר כי קבוץ המים היה בהיר כעבי שחקים כעצם השמים לטוהר.

התשיעי, שהוציא להם מים מתוקים מתוך מלוחים, הוא שכתוב נוזלים שהוא מורה מים מתוקים שנאמר: (שיר השירים ד, טו) "באר מים חיים ונוזלים מן לבנון".

העשירי, שנקפאו ונתקשו אחר הזלת המתוק ואחר שלקחו מהם מה ששתו, עד שלא היו יורדים לארץ היו נקפאים בלב ים, הוא שכתוב: "נצבו כמו נד נוזלים", קפאו כי הדבר הנוזל היה נקפא בלב ים. הנה אלה עשרה נסים שנעשו לאבותינו על ים סוף.

רבונא דעלמא כולא - איך אני, רפאל דובז'נסקי, יכול להזדקק להיתר דחוק כזה בגלל בצע כסף? כשהגיע לחנות גמלה בלבו החלטה. הוא פתח את הברזים והיי"ש נשפך ארצה - עד טיפת היי"ש האחרונה... כשהגיע שמע המעשה לאזני אשתו, היא פרצה בבכי מר, ניגשה לביתו של הרב ובכתה על גורלה

המר: בנים אין לה, הונה אבד ואנה תבוא? אל תבכי - ניחמה הרב - שובי לביתך והסירי דאגה מלבך ובזכות המצוה שקיימתם, את חובקת בן, שיאיר בצדקתו את עיני העולם... לתקופת השנה נולד לה בן, הוא הצדיק ר' אברהם מ'ה מטשכנוב (אביו של האדמו"ר רבי זאב מסטריקוב זצ"ל). עליו אמר הרבי מקוצק זצ"ל: "מי יכול להדמות לאיש קדוש כזה שכל אבריו הם תורה וקדושה".

(ספר "יחידי סגולה")